

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין הדרכים השונות של עבודת השם ע"פ ארבעת היסודות [הדרך הליטאית ח"א]

המנסה לדרוך בדרך הזו עלול להיות שיהיה נראה לו כל ימי חייו שהוא מתעלה ומתקרב לה', כאשר הוא באמת נופל יותר ויותר לטמיון בלי שידע בעצמו!

ולכן, מסקנת דברי הגר"א שם היא ש"לכן אין לסמוך כלל על שכלך האנושי, אך תראה שיהיו מעשיך לפי רצון ה', ויכוננו מחשבותיך שיהיו ג"כ לפי רצונו". ובהמשך שם הוא כותב אותו יסוד ביתר אריכות קצת, וז"ל:

"עכשיו אין לנו להלוך בגדולות ונפלאות, אך לראות שיהיו מעשינו אל ה', היינו לפי רצונו ית', ויכוננו מחשבותיך. כלומר המעשים עצמן, שהן מ"ע בקיומן וזהירות מל"ת, הם יכוננו מחשבותיך. כי כל פעל ה' למענהו, כלומר שעיקר רצון ה' הם התורה והמצוות... והוא השכר טוב הצפון, כלומר כל מה שנסתר הכל הוא למען ה' ו', שהוא התורה והמצוות שבנגלה, והן עיקר הכל".

הרי המסקנה בקצרה של דברי הגר"א האלו היא שהגילוי היחידי של רצון ה' שיש לנו באמת הוא רק התורה והמצוות שבנגלה, וכל נסיון לגלות בעצמו מהו רצון ה' עלול להוליך את האדם לבאר שחת. ואף שמצד התורה והמצוות שבנגלה לא ברור איך לתקן מחשבותיו ואיך להגיע למדריגות הגבוהות של עבודת ה', התשובה לדבר היא שעיקר רצון ה' הוא לתורה ומצוות שבנגלה, וגם שמתוך העמל והיגיעה לקיים את התורה ומצוות שבנגלה בשלימות, יבוא האדם ממילא גם להשיג את כל החלקים הפנימיים של השלימות.

יעקב: וואו, לא הבנתי שבדברי הגר"א הקצרים האלו מונחים כל שורשי השיטה הזו...
[המשך בס"ד שבוע הבא...]

הרוח, רוח - יסוד המים, נפש - יסוד העפר. אולם, יש גם סדר אחר, שלפיו: חיה - יסוד המים, נשמה - יסוד האש, רוח - יסוד הרוח, ונפש - יסוד העפר. וכמובן, ישנם עוד הרבה סדרים משניים, אבל אלו הם ב' הסדרים העיקריים שמצינו.

יעקב: ואיך היית מסביר את הסדר השני הזה? מה פשר ההקבלה בין כח ההרגשה לרוח, בין כח ההשכלה לאש, ובין כח הרוחני הבלתי מושג למים?

צבי: בכדי להבין את זה נראה לי שצריכים לקחת את כל אחת מהדרכים בנפרד, ולעיין בה ובחם שבינה לבין שאר הדרכים בפרטות, וממילא תתבאר גם הנקודה הזו...

יעקב: חבר שלי באמת הביא לי הרבה מראי מקומות לדרכו של כל אחד מהמהלכים הנ"ל...

צבי: אז אדברה, בוא נשתמש איתם ללבן את הנושא... באיזו בדרך היית רוצה להתחיל?

יעקב: אם הכל שוה מצידך, הייתי שמח להתחיל מהדרך הליטאית של "בני התורה". סו"ס זוהי הדרך שאני גדלתי בה, והייתי רוצה גם להבין אותו יותר, וגם להבין את היחס בינה לבין שאר הדרכים שהזכרנו...

צבי: זה נראה לי סדר נכון - להתחיל עם הדרך שאתה הכי מכיר...

אולי נתחיל, אם כן, מהנקודה שהעלית מקודם, שלשיטה הזו אין לנו שום גילוי אמיתי של רצון השם חוץ ממה שכתוב בתורה. נראה לי שה"בית אב" ליסוד הזה בדברי הגר"א הוא מדבריו המפורסמים במשלי (תחילת פרק טז), וז"ל:

"כל דרכי האדם נמשכים אחר הרצון הראשון, וכמו שעולה על רוחו ברצון הראשון הם זכים וישרים בעיניו. אך, תוכן רוחות ה', והוא יודע אם לא היה ברוחו רמיה, כלומר ברצון הראשון אם לא היה שום פניה כלל והוא זך וישר... לכן אין לסמוך כלל על שכלך האנושי".

וביתר חריפות, כותב הגר"א שם בהמשך, וז"ל: "מי יאמר זיכתי לבי, שאין ברוחו רמיה כלל ואין טבעו מתאוה ונוטה חוץ מדבר רצונו ית'... אם ח"ו יש בלבבו שורש קטן שפורה ראש ולענה, אז יש ברוחו רמיה, אם יהיה מתנהג ע"פ רוחו ודרכי איש זך וישר בעיניו ויפול משמים לארץ עד אשר לא יוכל לקום, ויסור מדרכי ה' ומצותיו ולא ידע בעצמו".

הרי שמצד הקלקול שבלב האדם, לא רק שא"ל לאדם להבין מעצמו מהו רצון ה', אלא שאדם

רקע: בשבוע האחרון התחילו צבי ויעקב ללמוד על הדרכים השונות בעבודת ה', וחילק יעקב את הדרכים לארבע דרכים כלליות - דרך הספרדים המדגישה את כח המעשה, דרך המוסר שמדגישה את כח הלב, דרך הליטאית שמדגישה את כח ההשכלה, ודרך החסידות שמדגישה את כח הביטול לרוחניות שמעבר להשגת האדם.

יעקב: אם היינו רוצים לחלק את הדרכים האלו לפי ארבעת היסודות, איך היית מחלק אותם?

צבי: צריך להקדים, כמובן, שברור שכל דרך כולל בתוכה את כל היסודות כולם, וכל אחת היא תורה שלימה לעצמה... אבל לפי החלוקה שהבאת שבוע שעבר, לפום ריהטא עיקר הסדר הוא ככה: כח המעשה מקביל ליסוד העפר, שממנו הכח של "הוצאה מן הכח אל הפועל" למעשה ממש. לעומת כן, כח ההשכלה שבתורה מגיע מיסוד הרוח, שהוא השכלה רוחנית מופשטת.

וההבדל בין דרך המוסר לדרך החסידות, לפי איך שציירת את הדברים שבוע שעבר, הוא שדרך המוסר היא לחבר בין לב האדם לתורה ומצוות שלו, לעומת דרך החסידות שעניינה שהאדם יתבטל אל הקב"ה ואל הגילוי הרוחני שבתורה ומצוות. וזה מקביל להבדל שבין יסודות המים והאש, שיסוד המים מחבר בין הדברים, לעומת יסוד האש שמבטל את התחתון לעליון, ואת הגשמי לרוחני.

אבל כמו שאמרתי, כל אלו הם קווים כלליים בלבד, וודאי שבכל "אסכולה" יש גם את שאר החלקים... כדי לקבל בהירות יותר גדולה, נצטרך לקחת את כל הדרכים אחת אחת, ולעיין בהם במתינות ובעיון...

יעקב: חבר שלי רצה לומר שארבעת הדרכים האלו מקבילות גם לארבעת חלקי הנפש שמצינו בחז"ל: נפש - כח המעשה, רוח - כח ההרגשה, נשמה - כח ההשכלה, וחיה - כח רוחני שמעבר להשגת האדם, וזאת מבלי להיכנס ליחידה שאינה מושגת לנו כמעט כלל... עכ"פ, האם ההקבלה שעשית לארבעת היסודות מתאימה גם לחלוקה הנ"ל?

צבי: האמת היא שמצינו בספרים שני סדרים כלליים איך להקביל את ארבעת ה"קומות" האלו של הנפש לארבעת היסודות. סדר אחד הוא כמו שסידרתי מקודם: חיה - יסוד האש, נשמה - יסוד

תוכן הגיליון

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבע היסודות... א'

מבחן להערכה עצמית..... ב'

מהות המידות תיקון המדמה שבכח ההולדה..... ד'

מדור ארבעת היסודות - הלכה..... ה'

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית [חלק א'] - יסוד הרוח מול יסוד העפר

מוביל - "חלק מהציבור"

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה ראשונה -

או אולי...

אתה מתפלל שחרית במנין ב"שטיבלאך", איפה שאין גבאי קבוע. הגעת בזמן וכבר סיימת פסוקי דזמרא, והגיע זמן ל"ברכו", אבל אף אחד לא ניגש לעמוד.

האם אתה...

(א) תופס יוזמה והולך להתפלל לפני העמוד, או, אם יש לך סיבה למה אתה לא רוצה להיות החזן, אתה לכל הפחות מתחיל לחפש אחר משהו אחר שכבר סיים פסוקי דזמרא ומעודד אותו לגשת.

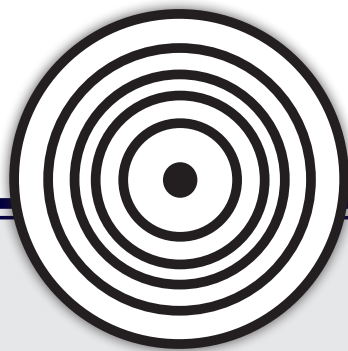
- סיטואציה שנייה -

או אולי...

בבית הכנסת שאתה מתפלל בו, יש שיעור כל שבוע בין קבלת שבת למעריב. לפעמים מגיעים תלמידי חכמים גדולים למסור את השיעור, אבל בדרך כלל, השיעור נמסר ע"י אברכים, ומזמן לזמן מבקשים גם ממך למסור את השיעור.

איך אתה מתייחס לשיעור הזה?

(א) מיד שנגמר קבלת שבת, אתה הולך לחדר צדדי של בית הכנסת ללמוד את פרשת השבוע, ואתה חוזר בזמן למעריב. אפילו כשמגיע תלמיד חכם מפורסם למסור את השיעור, ואתה יודע שמן הסתם תהיה לך הרבה תועלת מהשיעור, פשוט אין לך סבלנות לשבת ולהקשיב לשיעור... מצד שני, כשמבקשים ממך למסור את השיעור, אתה כמעט תמיד מסכים. למרות שאתה לא כל כך מבין מה מניע את הציבור לשבת ולהקשיב אליך, סו"ס אתה שמח שיש לך את ההזדמנות להכין ולמסור שיעור יפה...

רח' הרב בלוי 33
ירושלים
20:30

צורת אדם
השיעור הבא בנושא: **ריסים**
יום שלישי יז' טבת תשפ"ז

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית [חלק ב'] - יסוד הרוח מול יסוד העפר מוביל - "חלק מהציבור"

התשובה ניתנת לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים 1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, ו10 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

הקדמה: במדור זה, אנחנו מנסים לתת כל שבוע זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את

יסוד העפר

יסוד הרוח

"חלק מהציבור"

מוביל

ומוביל. ומאידך, הורו חז"ל (אבות ב, ה) ש"במקום שאין אנשים השתדל להיות איש", והיינו שכאשר יש צורך לפעול ואין שם מישהו יותר ראוי ממך, יש להתאמץ ולפעול כפי הצורך ולא לחכות שמישהו אחר יתפוס יוזמה.

ואת השביל הזהב הורו לנו חז"ל בעבודה זרה (יט:), "אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב: כי רבים חללים הפילה? זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". והיינו שכל אחד צריך להיות "מכיר את מקומו". אם זו פעולה שיש בכוחו לעשות בצורה הנכונה, ואין שם מי שיותר ראוי ממנו, אז עבודתו להשתמש במידת ה"הנהגה" של יסוד הרוח, ולא להיתפס ל"קטנות" של יסוד העפר. ואם זו פעולה שבאמת למעלה ממדרגתו, אז עבודתו היא להשתמש בכח הענווה של יסוד העפר ולהכיר בהגבלותיו, ולא לקפוץ בראש מכח גסות הרוח של יסוד הרוח דקלוקל.

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. בסיפור הראשון של התפילה בציבור, כשאין שם גבאי ואף אחד לא ניגש, אז אם אין סיבה אחרת למה דווקא לשבת ולחכות לאחרים, זה מקום להשתמש במידה של "מוביל" ולגשת בעצמך או להציע למישהו אחר לגשת. ובסיפור השני של השיעור בליל שבת, הצורה המאוזנת היא שיוכל האדם לשבת ולהקשיב לשיעור, לפחות כאשר נראה לו שתהיה לו תועלת מהשיעור.

הסבר: מכח יסוד הרוח, יש לאדם כח להיות מוביל ומנהיג, דוגמת הרוח, שלא רק מניעה את עצמה, אלא היא גם מניעה אחרים. היפוכו ביסוד העפר, שמכוחו האדם נוטה שלא להוביל אחרים, אלא להיות חלק מהציבור ולקבל את הנהגתו של מי שמנהיג את הציבור.

והנה, מצינו בדברי חז"ל שמידתו של משה רבינו היא מידת ה"דעת", ועל ידה נעשה משה רבינו ל"מנהיג" הבסיסי של כלל ישראל. והיינו כי מידת הדעת מגיעה מיסוד הרוח, ומי שיש לו "דעת תורה" הוא מי שיש לו יסוד הרוח דקדושה, וזה נותן לו כח אמיתי ופנימי של הנהגת הציבור. ולעומת כן, מצינו בדברי חז"ל על המן שאמר ש"ההדיוט קופץ בראש" (מגילה יב:), וכן מצינו בדברי רש"י (בראשית כד, נ) שלבן "רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו", וזה מכח "גסות הרוח", שמגיע מיסוד הרוח דקלוקל.

וכן כלפי המידה להיות נסחף, מכח יסוד העפר, מצינו מצד אחד שאמרו חז"ל (אבות א, יז) "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה", וביארו המפרשים שכאשר האדם יושב לפני החכמים, ראוי לו להקשיב להם ולקבל מחכמתם, והיינו מכח יסוד העפר. וכן ביאר שם המהר"ל (דרך חיים שם), "ר"ל כי השתיקה יפה ונאה וראוי לגוף מצד הגוף, שכל גוף אינו פועל כלל, כי הפעולה מתיחס אל הנפש שהנפש פועלת ולא הגוף", והיינו כי השתיקה ראויה לו לאדם מצד יסוד העפר שבו, דהיינו הגוף וכוחות הגוף, שמצד כך ראוי לו לקבל מאחרים ולא להיות מנהיג

מי רגלים - יציאת המדמה דקלוקל

חושב וזוכר. מכל מקום כללות המוח הוא כח החושב וכח המדמה. אמנם האדם עצמו יש לו כוחות גדולים יותר של שכל וכמו שמבואר שם בדברי הגר"א שיש את השכל העיוני, השכל הדברי, השכל המעשי. אלא שמכיון שהאדם נפל למדרגת בהמה לאחר חטא עץ הדעת, לכן על דרך כלל עיקר שכלו במדרגת בהמה בבחינת 'נמשלו כבהמות נדמו', ועיקר שכלו הוא הכוח החושב והמדמה.

בעץ הדעת טוב ורע - הטוב הוא כח המחשבה, והרע הוא כח המדמה. היכן מתגלה כח המדמה שיוצא לחוץ?

מבואר בדברי רבותינו שהמדמה יוצא לחוץ בפסולת המים שבגוף האדם. המים דמחשבה נשארים במוח, והמים דקלוקל יוצאים לחוץ במי הרגליים של האדם. מי הרגלים הם כוח המדמה דקלוקל שיוצא לחוץ, היפך מדמה דתיקון הנגלה אצל הנביאים בבחינת 'ביד הנביאים אדמה'. וזו הסיבה שמרחיקים ממי רגלים ד' אמות, כי הם מים של פסולת הרע שבדמה ששורשו מעץ הדעת.

ד' אמות שמרחיקים ממי רגלים לדברי תורה, אלו הם היפך ד' אמות של הלכה, שכמו שמבואר בחז"ל 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה'. כנגד ד' אמות של הלכה ששורשם במחשבה, יש ד' אמות של פסולת המחשבה - המדמה שיוצא מהאדם דרך מי רגלים, ולכן מרחיקין ממנו ד' אמות.

(המשך השיעור בגיליון הבא)

הם בבחינת 'אין מים אלא תורה'. מים אלו הם במדרגת ראש, חכמה. 'הוי כל צמא לכו למים'. החכמה נמשלה למים, בכמה לשונות בדברי חז"ל. מים שנכנסו אל הגוף הם בבחינת ראש, חכמה. אבל מים שיצאו - זה פסולת המוחין. זה עומק יציאת המים.

כאשר הקטן אוכל דגן הוא נעשה בר דעת, והדעת מעורבת בטוב ורע, ואז המים שיוצאים זה פסולת של מוחין. וזה עומק הדבר שצריכים להרחיק ממימי רגליו. מימי רגליו הם חלקי המוח דפסולת שנעשה בהם מלאכת בורר באופן של אוכל מתוך פסולת, האוכל נבלע בתוך גופו של אדם והפסולת יוצאת לחוץ - זה הגדרת מימי רגליו של אדם. מרחיקים משם ד' אמות כי זה פסולת המחשבה שיוצאת לחוץ.

יש שני צינורות בגוף האדם - אחד מוליד, ואחד מוציא מים. הצינור של הולדה מקור המשכה שלו מטיפה שבמוח. באותה המידה, גם הצינור השני שמוציא את המים דפסולת ממשיך מהמוח. אלא שהצינור של ההולדה מוציא את תמצית השבח של המוח כפי טהרתו, אם האדם זך. (יש בזה הרבה דקויות, אבל בכללות, הוא בא להוליד ולהמשיך חיות).

לעומת כך, הצינור של מי הרגלים מוציא מים דפסולת. שניהם באים ומגלים המשכה של המוח, מה שיוצא במי הרגלים זו הפסולת של המחשבה - עץ הדעת טוב ורע. האדם מברר את האוכל מתוך הפסולת ופסולת הרע שבמחשבה יוצאת לחוץ.

בלשון יותר ברורה. 'עץ הדעת טוב ורע', רבותינו דנים מה היה הרע שבעץ הדעת. הספורנו והגר"א מבארים, שהרע שבעץ הדעת היה כוח המדמה. בכללות מאד, המוח נבנה מכח החושב ומכח המדמה. הגר"א מונה בתוך שבעים כוחות הנפש של בעל חי את כח החושב וכח המדמה. ובתוך מדמה גופא, הגר"א מונה שלש כוחות: מדמה, מרכיב, ושומר. כוח החושב גם הוא נחלק לשני כוחות:

הוצאת המים במקום תחתון של הגוף יש בה גדרי הלכה של צואת אדם שצריכים להתרחק ממנו כשאומרים דברים שבקדושה. המשנה בברכות אומרת שמרחיקין ממי רגלים של קטן משעה שהוא אוכל דגן. כלומר, מה שמגדירים תמיד כ'פסולת', זה לא תמיד בהכרח 'פסולת', אלא צריך הדבר להיות במערכת של אכילת דגן. מהו החילוק בין אם התינוק אוכל דגן או לא?

בהגדרה ברורה יותר, יש 'מים עייל' ויש 'מים נפיק' - יש מים שנכנסו ויצאו, מה שנכנס זה מה שיצא. ויש מים שדבר אחד נכנס ויצא דבר אחר, ואלו הם מי רגלים.

בדברי הגמרא ענין זה מוזכר בנידון האם מי רגלים של חמור מותרים בשתיה מחמת 'כל היוצא מהטמא', יש מאן דאמר שמה שלא יצא מגופו נעשה חלק מגופו והמים אסורים, ויש מי שמתיר. במקרה זה רואים שלמרות שמים נכנסו כטהורים הם חוזרים ונעשים מעין טמאים ואסור לברך בסמוך עליהם.

יש כמה דינים נוספים היוצאים מהגדרה זו, אבל כהגדרה כוללת, יש שתי מערכות, יש מערכת מים שנכנסו מים שיצאו, מה שנכנס זה מה שיצא ויש מערכת של מים שנכנסו אבל יצא פסולת.

תינוק, כל זמן שהוא לא אוכל דגן, אין דין להרחיק ממימי רגליו. מציאות זו היא מעין ההבחנה של מים שנכנסו מים שיצאו, אלו הם אותם מים שנכנסים ויוצאים. אולם כאשר הקטן אוכל דגן, הוא נעשה בר דעת, ואז המים שבו נכנסים למערכת של דעת דקלוקל. עץ שאכל ממנו אדם הראשון חיטה היה, וזה עומק הדבר שמרחיקים ד' אמות ממימי רגליו של קטן משעה שהוא אוכל דגן, כי כאשר הוא אוכל דגן נכנס בו חיטה שבה נעשה חטאו של אדה"ר, ומעתה הפסולת שיוצאת ממנו היא פסולת ממש ולא אותם מים שנכנסו.

בלשון ברורה ופשוטה, מים שנכנסו

קונטרס יסודות בהלכות תערוכות פרק א'

הקדמה

לשון השלחן ערוך (יורה דעה קי, ג):

ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח מאחת מהן ואין יודע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

אבל בשר הנמצא בשוק, או ביד עובד כוכבים, מותר, כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, דכל דפריש מרובא פריש.

ומקור הדברים בברייתא המובא בכמה מקומות בגמרא (פסחים ט:, כתובות טו., חולין צה., נדה יח.):

תשע חנויות, כולן מוכרין בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור. ובנמצא הלך אחר הרוב.

ופשט הדברים:

במקרה הראשון מדובר שהאדם בעצמו לקח את הבשר מהחנויות אלא ששכח מאיזה חנות לקחו, ואולי מעיקרא לא ידע שיש כאן חנות שמוכרת בשר נבילה ולכן לא שם לב

להבחין בדיוק לאיזה חנות הוא נכנס. כאן הדין שלא הולך כין אחר הרוב לומר שקנה מהחנויות הכשרה, כי "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי".

משא"כ במקרה השני, כשהבשר נמצא מחוץ לחנות, כאן אפשר לדון ע"פ רוב שהבשר הגיע מאחד מהחנויות הכשרות, כי "כל דפריש מרובא פריש".

ומקור הדינים האלו מביא הגמרא משני פסוקים, דין כל דפריש מרובא פריש מ"אחרי רבים להטות" (חולין יא.), ודין כל קבוע כמחצה על מחצה דמי מ"וארב לו וקם עליו" (כתובות טו.).

ויש להבין, מה הסברא לחלק בין שני המקרים? והרי מסברא, ודאי שההסתברות שהבשר הוא כשר שווה בשני המקרים, כיון שרוב החנויות הם כשרות!

ונראה מדברי הראשונים שיש כאן שני מהלכים יסודיים איך להבין את העניין: מהלך התוספות, ומהלך הרשב"א. וכיון ששני המהלכים חלוקים ביסודם, נקדים תחילה לבאר את יסודי שתי השיטות, ושוב נחזור בס"ד להביא את המקורות.

מהלך התוספות

הוא שאף פעם לא נוכל ללכת אחר הרוב, כי אפילו אם רוב החתיכות שבעיר הם כשרות, מה מקשר בין רוב החתיכות שבעיר לחתיכה המסויימת שלי? אם החתיכה הזו עומדת כדבר בפני עצמה, ויכול להיות שהיא נבילה, אז א"א לה חליט שהיא כשרה רק בגלל שכן רוב החתיכות, כי אין מה שיכריח אותה להיגרר אחר הרוב - אולי היא מהמיעוט.

לפ"ז מתי כן הולכין אחר הרוב? כשיש "פרישה". המור שג של פרישה היינו שאם אני מוצא חפץ אנונימי, שמצד

מהלך התוספות הוא שהדין של "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" קובע שבכדי לדון דין "רוב", זה לא מספיק שיש "הסתברות" של רוב לקבוע מה הדין של החפץ. והסברא לכך היא, שכשאני מוצא חפץ שאני לא יודע מה דינו, והחפץ מצד עצמו לא זו ולא השתנה, אלא אני מסופק מה היה דינו מאז ומעולם, אז החפץ עומד כדבר בפני עצמו ואינו נגרר אחר הרוב.

והיינו שלמהלך הזה, דין "קבוע" מחדש לנו שה"פשטות"

מדור ארבעת היסודות – הלכה

חמה ונחרבו ט' מהחנויות ורק אחד נשאר שלם כשהיה, ולא ידוע אם היא מהכשרות או שהיא האסורה - למהלך הזה לא נילך כי האי גוונא אחר הרוב. שהרי כאן אותם החתיכות שעליהם אנחנו דנים לא זזו ולא פירשו כלל, אלא שנשכח מאיתנו מה דינם, אבל הם מצד עצמם, מצד מקומם ומצבם, עדיין מונחים במקומם האמיתי. ולכן אין מה ששייך אותם לכלל החתיכות האחרות שהיו בעיר, אלא הם נשארים כנידון בפני עצמם, בלי קשר לשאר החתיכות, וכיון ששכחנו עכשיו מה היה דינם, הרי זה כ"מחצה על מחצה" ואסור.

מקומו הנוכחי אין לי היכר אם הוא כשר או לא, אבל אני יודע שהוא הגיע ממקום ששם כן היה דינו ניכר, ורק מצד שהוא יצא ממקומו לכן אין דינו ניכר, אז אני כבר לא רואה את החפץ כעומד בפני עצמו, אלא כ"ענף" שהתפשט ויצא ממקומו האמיתי. וכיון שכן, כשאני רוצה לקבוע לאיזה סוג מקום שייך החפץ הזה, אני כבר יכול ללכת אחר הרוב ולקבוע שמקומו האמיתי היה באחד מהמקומות הכשרים, כיון שכבר אין הוא עומד כ"דבר בפני עצמו".

משא"כ כשאין "פרישה", כגון אם למשל היו ט' חנויות מוכרות בשר כשר ואחד מוכר בשר נבילה, ופרצה מל-

יסוד הדברים

את הספק על חפץ ולגרר אותו אחר הרוב, אלא זה בעיה של הגברא בינו לבין עצמו,* ולכן דינו כמחצה על מחצה.¹

א דוגמא לסברא הזו מצינו בדין (יו"ד סי' צ"ח סעיף ג') שלא הולכים אחר הרוב בספק של חוסר ידיעה שאפשר לברר ["ספק השוטים"], כי אין זה ספק אמיתי כלפי כל העולם אלא ספק במחשבתו של האדם בלבד, ולא נאמר ע"ז דין רוב. ב והנה, עדיין נשאר לבאר לפי מהלך הזה למה הציור שלנו של "לקח מן הקבוע" דינו כ"קבוע". שהרי כאן לכאורה החפץ כן יצא ממקומו, וא"כ למה לא נוכל לדון אותו עכשיו כדבר שאינו במקומו, שנוכל לראות כ"ענף" של אחד מהחנויות ולהשליך אותו אחר הרוב? התשובה לכך היא שכיון שהחפץ הגיע לידינו ולידיעתנו כשהוא עדיין היה "קבוע" במקומו, כבר צריכים לדון עליו כקבוע. ובהמשך דברינו להלן ייתכן שיתבאר הנקודה הזו יותר.

ונוסיף עוד נקודה: יסוד הדברים של מהלך התוספות הוא מכך שכל תערובת חלה על "איסור חפצא", או על דינים אחרים הנובעים מעצם החפץ. ולכן לדעת תוספות, אנחנו צריכים להתייחס מול החפץ המדובר ולהחשיב אותו כ"עומד בפני עצמו", ורק אפשר לדון עליו להיגרר אחר הרוב כשהספק נולד מצד מצבו של החפץ עצמו, כלומר מר מצד שהוא יצא ממקומו [והוא הדין אם החפץ עצמו השתנה או שקרה לו מקרה שמספק לנו מה דינו - עיין מה שנכתוב ע"ז בס"ד להלן]. אבל כל שהספק נולד רק "מסיבי לחפץ", כי נאבד לנו [לגברא] ההיכר לדעת מה דינו של החפץ, א"א להשליך

ממבט ארבעת היסודות

מתי כן יש רוב? כשהחפץ עצמו יצא ממקומו - ע"י כח התנועה של יסוד הרוח. עכשיו, גם כשמסתכלים על החפץ כשלעצמו - מכח הסתכלות של יסוד העפר - כבר רואים בו שאיננו במקום קביעותו, כי במקומו העכשווי אין דינו ידוע. וזה מכריח אותנו להתחיל לחקור מאיפה החפץ הגיע, ובמילים אחרים - מצבו של החפץ עצמו [מיסוד העפר] כבר מכריח אותו לדון על התנועה שלו - ה"פרישה" שלו [מיסוד הרוח]. וכשאנו דנים על התנועה של החפץ ולא על מקומו, כבר לא רואים אותו כ"עומד בפני עצמו" [מיסוד העפר] אלא כ"שייך" לכל האפשרויות שלפנינו, ואז כבר אפשר לדון עליו ע"פ רוב.

ועומק הדברים ממבט ארבעת היסודות, הוא שמהלך התוספות מקדים את ההסתכלות של יסוד העפר להסתכלות של יסוד הרוח.

ממבט יסוד העפר יש כח של פירוד (כי עפר מורכב מ"פירורים" שכל אחד הוא יחידה בפני עצמו*), וכח של קביעות (כמו קרקע - נכסי דלא ניידים). ולכן, ממבט יסוד העפר, אנו מסתכלים על כל חפץ כעומד בפני עצמו ולא כמחובר או משתייך לחפצים אחרים, ודנים עליו מצד מקום קביעותו, שזה מה שנותן לו את חשיבותו. ולכן, למהלך הזה, כל זמן שהחתיכה נשארת במקומו יש לה חשיבות לעצמה, ואיננה גררת אחר אחרים ולא מתבטלת להם.